

22.3.2022

Julkinen

Rahoitusmarkkinaosasto
Maarit Pihkala

Eduskunnan talousvaliokunnalle

HE 236/2021 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain ja finanssivalvonnasta annetun lain 3 ja 20 b §:n muuttamisesta

Tausta

Vuonna 2017 pantiin kansallisesti täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2015/849 rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 648/2012 muuttamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2005/60/EY ja komission direktiivin 2006/70/EY kuomoamisesta (jäljempänä neljäs rahanpesudirektiivi). Neljäs rahanpesudirektiivi pantiin kansallisesti täytäntöön muun muassa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetulla lailla (444/2017, jäljempänä rahanpesulaki) ja rahanpesun selvittelykeskuksesta annetulla lailla (445/2017).

Suomi sai Euroopan komissiolta 25.1.2019 perustellun lausunnon, jonka mukaan Suomi ei ole saattanut kansallista lainsäädäntöään kaikkien neljännen rahanpesudirektiivin säännösten mukaiseksi. Suomen hallitus antoi komissiolle vastauksen, jossa annettiin tarkempi selvitys komission perustellussa lausunnossa osoitettujen kohtien kansallisesta täytäntöönpanosta. Samalla vastauksessa todettiin, että Suomen hallitus aikoi arvioida tarvetta lainsäädännön täsmentämiseen. Komissiolta 14.5.2020 saadun tiedon mukaan komissio on päättänyt lopettaa rikkomusmenettelyn Suomen osalta. Päätös ei kuitenkaan estä komissiota halutessaan aloittamasta rikkomusmenettelyä uudelleen.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2018/843 rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen annetun direktiivin (EU) 2015/849 ja direktiivin 2009/138/EY ja 2013/36/EU muuttamisesta (jäljempänä viides rahanpesudirektiivi) on pantu kansallisesti täytäntöön pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetulla lailla (571/2019), virtuaalivaluutan tarjoajista annetulla lailla (572/2019) sekä muutoksilla muun muassa rahanpesulakiin. Komissio on aloittanut viidennen rahanpesudirektiivin kansallisten täytäntöönpanojen arvioinnin.

Suomi on jäsenenä Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön OECD:n alaisessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastaisessa työryhmässä Financial Action Task Forcessa (jäljempänä FATF). FATF on hallitustenvälinen toimintaryhmä, joka kehittää suosituksia rahanpesun sekä terrorismin ja joukkotuhoaseiden rahoittamisen estämistä koskeviksi toimintamalleiksi. FATF toteutti neljännen Suomea koskevan maa-arvioinnin vuosien 2018–2019 aikana. FATF:n esiin nostamien puutteiden johdosta kansallisia rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskevia säännöksiä, erityisesti rahanpesulain säännöksiä, tulee muuttaa tai täydentää kansallisen lainsäädännön yhteensovittamiseksi FATF:n suositusten kanssa. Suomi on maa-arvioinnin jälkeen FATF:n tehostetussa seurannassa ja raportoi määräajoin edistymisestään suositusten täytäntöönpanossa. Suomi on raportoinut edistymisestään ensimmäisen kerran lokakuussa 2020 pidetyssä FATF:n yleiskokouksessa. Suomen toinen tehostetun seurannan raportti käsiteltiin lokakuussa 2021 ja kolmatta raporttia tullaan käsittelemään lokakuussa 2022.

Valtiovarainministeriö kartoitti kevään ja kesän 2020 aikana keskeisiltä kansallisilta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen toimijoilta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskevan lainsäädännön muutostarpeita. Lainmuutostarpeita saatiin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen valvontaviranomaisilta, ilmoitusvelvollisilta ja keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskukselta.

Edellä kuvattujen muutostarpeiden sisältämät teknisluonteiset muutokset valmisteltiin valtiovarainministeriössä hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain, rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain ja pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 6 §:n muuttamiseksi (HE 261/2020 vp). Lait tulivat pääosin voimaan 10.5.2021.

Esityksen valmistelu

Valtiovarainministeriö asetti 11.12.2020 työryhmän, jonka tehtävänä oli jatkaa edellä kerrottujen lainmuutostarpeiden arvioimista ja valmistella ehdotus tarvittaviksi lakimuutoksiksi ja täydennyksiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyvään lainsäädäntöön. Työryhmän tehtävänä oli asettamispäätöksen mukaisesti arvioida, miten rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskevaa lainsäädäntöä tulisi muuttaa huomioden jäljellä olevat EU:n rahanpesudirektiivien kansallisessa täytäntöönpanossa havaitut puutteet, FATF:n huhtikuussa 2019 julkaisemassa Suomen maa-arvioraportissa esitetyt toimenpidesuosituksukset sekä kansalliset rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyvät lainsäädännön muutostarpeet, joita ei aikaisemmissa lakimuutoksissa vielä oltu huomioitu.

Työryhmä asetettiin toimikaudeksi 1.1. – 31.8.2021. Työryhmän jäseniksi nimettiin edustajat valtiovarainministeriöstä, sisäministeriöstä, oikeusministeriöstä, ulkoministeriöstä, työ- ja elinkeinoministeriöstä, poliisihallituksesta, keskusrikospoliisista, suojelupoliisista, Finanssivalvonnasta, Etelä-Suomen aluehallintovirastosta, Tullista, Patentti- ja rekisterihallituksesta, Suomen Asianajajaliitosta ja Finanssiala ry:stä.

Työryhmässä konsultoitiin useita työryhmän ulkopuolisia tahoja sekä järjestettiin asiantuntija-kuulemisia. Työryhmässä käsiteltävien asioiden osalta kuultiin Tietosuojavaltuutetun toimistoa,

Suomen tilintarkastajat ry:tä, Länsi- ja Itä-Uudenmaan edunvalvontatoimistoja, Suomen Pankkia ja Veikkaus Oy:tä.

Työryhmän hyväksymä hallituksen esityksen luonnos oli lausuntokierroksella 27.8. – 8.10.2021. Lausuntokierroksen jälkeen esityksen jatkovalmistelussa kiinnitettiin erityistä huomiota lausunnonantajien esiin nostamaan seikkaan siitä, että Euroopan unionin komissio antoi 20.7.2021 rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyen neljä uutta lainsäädäntöehdotusta. Osa työryhmän alkuperäisessä työsuunnitelmassa mukana olleista muutostarpeista oli jo rajautunut työryhmän päätöksellä hallituksen esityksen ulkopuolelle johtuen komission lainsäädäntöehdotuksista. Jatkovalmistelussa pyrittiin varmistamaan, ettei esitys pitäisi sisällään komission lainsäädäntöehdotusten kanssa ristiriidassa olevia ehdotuksia. Lisäksi jatkovalmistelussa esitystä täydennettiin mm. tekemällä paremmin selkoa siitä, miten ehdotetut lainmuutokset täyttävät perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset.

Jatkovalmisteltu hallituksen esitysluonnos lähetettiin 1.11.2021 lainsäädännön arviointineuvostolle, joka antoi siitä lausuntonsa 23.11.2021. Valtiovarainministeriö pyysi oikeuskanslerilta hallituksen esitysluonnoksen ennakkotarkastusta, josta oikeuskansleri antoi muistionsa 7.12.2021.

Yleistä

Ehdotuksessa on pääosin kyse Euroopan unionin lainsäädännön implementoinnista ja FATF:n Suomelle osoittamien sääntelypuutteiden korjaamisesta, mutta myös kansallisia muutostarpeita on huomioitu.

Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdassa on asetettu edellytykset, joiden täytyessä henkilötietojen käsittely on lainmukaista. Rahanpesudirektiivin 43 artiklan 1 kohdan mukaan direktiivin mukaista henkilötietojen käsittelyä sen 1 artiklassa tarkoitetun rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjumiseksi pidetään EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisena yleistä etua koskevana asiana (6 artiklan 1 kohdan e alakohta). Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaan unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön on täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja oltava oikeasuhteinen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden.

Voimassa oleva rahanpesulaki on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella. Ehdotettua sääntelyä valmisteltaessa on otettu huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset sekä ehdotuskohtaisesti on tehty selkoa perusoikeuksien rajoitusedellytysten täyttymisestä. Vaikka ehdotetut muutokset merkitsevät asiakastietojen yksityiskohtaisempaa tarkastelua aikaisempaa useammin verrattuna voimassa oleviin säännöksiin, rahanpesudirektiivin täytäntöönpanoon liittyvän liikkumavaran käytön katsotaan olevan perustuslain edellyttämien vaatimusten mukaista. Direktiivin täytäntöönpanoon liittyvää kansallista liikkumavaraa käytettäessä on huomioitu myös direktiivin voimaantulon jälkeen FATF:n antamat näitä ehdotuksia koskevat suositukset.

Hallituksen esityksessä esitetyt muutokset ovat hallituksen näkemyksen mukaan sopusoinnussa perustuslain kanssa ja ne voitaisiin antaa tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Hallitus on pitänyt kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon.

Esityksessä ehdotetaan, että lait tulevat voimaan 1.4.2022. Kolmeen rahanpesulain säännöseen ehdotetut lisäykset edellyttävät kuitenkin muutoksia ilmoitusvelvollisten tietojärjestelmiin ja prosesseihin ja näiden teknisten muutosten tekemiseksi ja olemassa olevien asiakkaiden tuntemistietojen täydentämiseksi esitetään kyseessä olevien säännösten voimaantulolle siirtymäaikaa 1.4.2023 saakka. FATF:lle lokakuussa 2022 raportoitavien lainmuutosten tulee olla voimassa viimeistään 14.4.2022, jotta ne tulevat huomioiduksi Suomen edistymistä arvioitaessa.

Säännöskohtaiset ehdotukset

1. lakiehdotus: Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain muuttaminen

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että rahanpesulaissa mainitut käsitteet poikkeuksellinen, epätavanomainen ja tavanomaisesta poikkeava muutettaisiin käsitteeksi epätavallinen käsitteistön yhtenäistämiseksi ja jotta käsitteistö olisi näin linjassa neljännen rahanpesudirektiivin käsitteisiin nähden. Tällä perusteella käsitteistön yhtenäistämiseksi ehdotetaan muutettavaksi rahanpesulain 3 luvun 4 §:n 3 momenttia ja 8 §:n 1 momenttia, 8 luvun 1 §:n 1 momentin 4 kohtaa ja 3 §:n 1 momentin 4 kohtaa sekä 9 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohtaa.

1 luku Yleiset säännökset

2 §. Soveltamisala. Pykälän 1 momentin 11 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että rahanpesulakia sovellettaisiin tilintarkastuslaissa (1141/2015) tarkoitettuun tilintarkastajaan, kun hän suorittaa mainitun lain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tehtäviä taikka julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuksesta annetun lain (1142/2015) 1 §:n 1 ja 3 momentissa tarkoitettuja tehtäviä taikka muuten toimii tilintarkastuslain 1 luvun 1 §:n 4 momentin mukaisessa ominaisuudessa.

Esityksessä ehdotetaan selvennettäväksi, että rahanpesulakia sovellettaisiin tilintarkastajien toimintaan laajemmin kuin vain lakisääteistä tilintarkastusta tehdessä. Tilintarkastaja voi havaita asiakkaassa tai sen liiketoimissa viitteitä rahanpesusta tai terrorismin rahoittamisesta. Kun voimassa oleva ilmoitusvelvollisasema on rajattu pelkästään lakisääteisen tilintarkastuksen tekemiseen, lakisääteisen tilintarkastuksen ulkopuolella havaitut epäilyt eivät velvoita tai salli tilintarkastajaa tekemään ilmoitusta epäilyttävästä liiketoimesta. Muutoksella saatettaisiin tilintarkastajaan kohdistuva soveltamisala vastaamaan paremmin neljännen rahanpesudirektiivin soveltamisalaa. Direktiivin soveltamisala on laaja, sillä soveltamisalaa ei ole rajattu tilintarkastajan tiettyyn toimintaan. Direktiivin soveltamisalaan kuuluvat luonnollisena henkilönä sekä oikeushenkilönä tilintarkastajat silloin, kun ne harjoittavat ammatti toimintaa (2 artikla, 1 kohta, 3 alakohdan a alakohhta).

3 §. Soveltamisalaa koskeva raja. Pykälän 2 momentti ehdotetaan kumottavaksi. Momentissa säädetään poikkeuksesta soveltamisalaan sellaisen yhtiön osalta, jonka osakasluetteloon

on merkitty osakkeenomistajan sijaan henkilö hallintarekisteröinnin hoitajana, jos yhtiön arvopaperi on kaupankäynnin kohteena kaupankäynnistä rahoitusvälineillä annetun lain (748/2012) 1 luvun 2 §:ssä tarkoitetulla säännellyllä markkinalla.

Lainkohdalla on ollut tarkoitus panna täytäntöön neljännen rahanpesudirektiivin 3 artiklan 7 kohdan e alakohta. Direktiivin 3 artiklan 7 kohdan e alakohdan mukaan trusti- tai yrityspalvelujen tarjoajalla tarkoitetaan henkilöä, joka liiketoimintanaan tarjoaa kolmansille osapuolille toimimista tai toisen henkilön järjestämistä toimimaan hallintarekisteröinnin hoitajana toisen henkilön puolesta, kun kyseessä ei ole säännellyillä markkinoilla kaupankäynnin kohteena oleva yhtiö, joka kuuluu unionin oikeuden mukaisten tiedonantovelvollisuuksien tai vastaavien kansainvälisten normien soveltamisalaan. Lainkohdassa viitataan kuitenkin virheellisesti yhtiöön, jonka osaksluetteloon on merkitty osakkeenomistajan sijaan henkilö hallintarekisteröinnin hoitajana, jos yhtiön arvopaperi on kaupankäynnin kohteena säännellyllä markkinalla. Sen sijaan lainkohdassa on ollut tarkoitus viitata kyseisen yhtiön hallintarekisteröinnin hoitajiin. Tarkoituksena ei ole ollut rajata itse yhtiöitä rahanpesulain soveltamisalan ulkopuolelle.

4 §. Määritelmät. Rahanpesulain 4 pykälän 1 momentin 10 kohdan e alakohtaa ehdotetaan muutettavan niin, että julkisen osakeyhtiön sijasta alakohdassa viitattaisiin yhtiöön, jonka arvopaperi on kaupankäynnin kohteena kaupankäynnistä rahoitusvälineillä annetun lain (1070/2017) 1 luvun 2 §:ssä tarkoitetulla säännellyllä markkinalla. Lain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 21 kohdan mukaan lakia sovelletaan yrityspalvelun tarjoajaan. Edelleen lain 1 luvun 4 §:n 1 momentin 10 kohdan e alakohdan mukaan yrityspalvelun tarjoajalla tarkoitetaan yhteisöä tai elinkeinonharjoittajaa, joka tarjoaa liiketoimintana kolmannelle osapuolelle palveluna hallintarekisteröinnin hoitajana toimimista, kun hallintarekisteröinnin hoitaja on merkitty muun kuin julkisen osakeyhtiön osaksluetteloon. Lain 1 luvun 4 §:n 1 momentin 10 kohdan e alakohta muutettaisiin vastaamaan neljännen rahanpesudirektiivin 3 artiklan 7 kohdan e alakohtaa, jossa viitataan säännellyillä markkinoilla kaupankäynnin kohteena olevaan yhtiöön.

Pykälän 1 momentin 11 kohdan johdantokappaletta ehdotetaan muutettavaksi rahanpesulain 3 luvun 13 pykälään ehdotettavan muutoksen johdosta. Muutoksen johdosta poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön määritelmästä ehdotetaan poistettavaksi viittaus siitä, että myös henkilöt, jotka ovat toimineet merkittävässä julkisissa tehtävissä, olisivat poliittisesti vaikutusvaltaisia.

Pykälän 1 momentin 11 i alakohdan määritelmää poliittisesti vaikutusvaltaisesta henkilöstä ehdotetaan muutettavaksi neljännen rahanpesudirektiivin täytäntöönpanossa havaitun puutteen johdosta. Voimassa olevan säännöksen mukaan poliittisesti vaikutusvaltaisella henkilöllä tarkoitetaan luonnollista henkilöä, joka toimii tai on toiminut merkittävässä julkisessa tehtävässä valtion kokonaan omistaman yrityksen hallinto-, johto- ja valvontaelimen jäsenenä. Rahanpesudirektiivissä määritelmää ei ole rajattu koskemaan vain valtion kokonaan omistamia yrityksiä, jonka johdosta esityksessä ehdotetaan määritelmää laajennettavaksi siten, että sillä tarkoitettaisiin myös luonnollista henkilöä, joka toimii merkittävässä julkisessa tehtävässä valtion enemmistöomisteisessa yrityksessä sekä liikelaitoksessa. Lisäksi ehdotetaan, että määritelmä kattaisi jatkossa myös muiden valtioiden kuin Suomen valtion omistamat suomalaiset yritykset.

Lisäksi 1 momentin 11 kohdan i alakohdan sanamuotoa korjattaisiin vastaamaan neljännen rahanpesudirektiivin 3 artiklan 9 kohdan g alakohtaa, jonka mukaan poliittisesti vaikutusvaltaisia

henkilöitä ovat valtion omistamien yritysten hallinto-, johto- tai valvontaelinten jäsenet. Kansallisen määritelmän mukaan poliittisesti vaikutusvaltaisella henkilöllä tarkoitetaan luonnollista henkilöä, joka toimii tai on toiminut valtion kokonaan omistaman yrityksen hallinto-, johto- ja valvontaelimen jäsenenä. Kansallisen määritelmän sanamuodonmukaisen tulkinnan mukaan voitaisiin edellyttää, että henkilö toimii samanaikaisesti yrityksen hallinto-, johto- ja valvontaelimen jäsenenä, jotta hän täyttäisi kyseisen määritelmän. Direktiiviin perustuvan määritelmän on kuitenkin tarkoitus kattaa myös erikseen kaikki kyseiset roolit, mistä syystä luettelon viimeiset sanat on erotettu direktiivissä tai-sanalla. Myös kansallisen säännöksen ja-sana on syytä muuttaa tai-sanaksi.

Poliittisesti vaikutusvaltaisia henkilöitä ja heidän lähipiiriään koskevat muutokset edellyttävät ilmoitusvelvollisille toiminnallisia ja tietoteknisiä muutoksia, joten niiden toteuttamiselle on varattava riittävä siirtymäaika ja täten esitettävät muutokset astuisivat voimaan vasta 1.4.2023.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi *uusi 20 kohta*, jossa määriteltäisiin epäilyttävä liiketoimi. Epäilyttävällä liiketoimella tarkoitettaisiin asiakkaan epätavallisia liiketoimia, joiden tosiasiallista tarkoitusta tai tavoitetta ilmoitusvelvollinen ei ole kyennyt selvittämään, taikka asiakkaan liiketoimia, jotka selvityksen jälkeen vaikuttavat epätavallisilta ilman asianmukaista perustetta. Tällaisia tilanteita voi syntyä ilmoitusvelvollisen suorittaessa 3 luvun 4 §:n 3 momentin mukaista selonottovelvollisuutta. On myös mahdollista, että ilmoitusvelvollinen heti liiketoimen havaitessaan pääättelee sen olevan epäilyttävä siten, että siitä on tehtävä ilmoitus rahanpesun selvittelykeskukselle.

Voimassa olevassa rahanpesulaissa ei ole määritelty käsitettä ”epäilyttävä liiketoimi”. Epäilyttävän liiketoimen ja terrorismin rahoittamisepäilyn käsitteitä käytetään rahanpesulaissa sekä yhdessä että erikseen. Myös FATF on kiinnittänyt Suomen maa-arvioraportissa huomiota siihen, että muun muassa rahanpesulain 4 luvun 1 §:ssä mainitaan epäilyttävästä liiketoimesta erikseen terrorismin rahoittamisen epäily, mutta joissain säännöksissä se vaikuttaisi sisältyvän epäilyttävän liiketoimen käsitteeseen. Ehdotetun epäilyttävän liiketoimen määritelmän johdosta ehdotetaan rahanpesulakia muutettavaksi seuraavien lainkohtien osalta: rahanpesulain 3 luvun 2 §:n 1 momentin 3 kohta, 4 luvun 1 §, 7 luvun 1 § ja 9 luvun 5 §:n 1 momentti.

2 luku Riskiarviot ja riskienhallintamenetelmät

2 §. Valvojakohtainen riskiarvio. Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös siitä, että valvontaviranomaisen ja asianajajayhdistyksen laatima valvojakohtainen riskiarvio on toimitettava salassapitosäännösten estämättä rahanpesun selvittelykeskukselle pyynnöstä ilman aiheutonta viivytystä, jos se on tarpeen rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 2 §:n 1 momentissa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että rahanpesulain 7 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitetun valvontaviranomaisen, eli Finanssivalvonnan, Poliisihallituksen, Patentti- ja rekisterihallituksen, aluehallintoviraston sekä asianajajayhdistyksen tulisi luovuttaa laatimansa riskiarvio rahanpesun selvittelykeskukselle pyynnöstä. Säännös koskisi myös Ahvenanmaan maakunnan hallitusta ja Lotteriinspektoria.

Valvontaviranomaisen ja asianajajayhdistyksen riskiarviolla on keskeinen merkitys rahanpesun selvittelykeskukselle, jotta se voi muodostaa ja jakaa relevantteja indikaattoreita epäillyn rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen tunnistamiseksi. Valvojakohtainen riskiarvio ei sisällä perustuslain 10 §:n suojaamia henkilötietoja.

3 luku Asiakkaan tunteminen

3 § Asiakkaan tuntemistiedot. Pykälän 2 momentin 2 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että kohtaan lisättäisiin poikkeus, joka koskisi yleisiä edunvalvoja. Ehdotetun 2 kohdan mukaisesti ilmoitusvelvollisen olisi säilytettävä asiakkaan tuntemista koskevista tiedoista yleisen edunvalvojan osalta edunvalvojan nimen, syntymäajan ja henkilötunnuksen sijasta palveluntuottajan yksilöintitiedot, edunvalvojan nimike sekä, jos palveluntuottajalla on useampi kuin yksi yleinen edunvalvoja, edunvalvojan järjestysnumero.

Rahanpesulakia sovellettaessa on ilmennyt epäselvyyttä siitä, mitä laki edellyttää yleisten edunvalvojen osalta, kun samalla otetaan huomioon tietosuojalainsäädännön vaatimukset sekä yleisten edunvalvojen turvallisuuteen ja yksityiselämän suojaan liittyvät näkökohdat. Rahanpesulaki edellyttää, että asiakkaan edustaja tunnistetaan myös niissä tilanteissa, joissa edustajaksi on määrätty yleinen edunvalvoja. Yleisen edunvalvojan tunnistaminen ja henkilöllisyyden varmentaminen on kuitenkin mahdollista myös välillisesti palveluntuottajan antamien tietojen avulla.

Ehdotettu poikkeus asiakkaan edustajan tunnistamisesta ja henkilöllisyyden todentamisesta olisi yhdenmukainen tietosuoja-asetuksen mukaisen henkilötietojen käsittelyn minimointiperiaatteen kanssa. Muutos huomioisi paremmin myös perustuslain 10 §:n ja tietosuojalain vaatimukset sekä parantaisi yleisten edunvalvojen turvallisuutta ja yksityiselämän suojaa.

Yleisiä edunvalvoja koskevat muutokset edellyttävät toimijoilta toiminnallisia ja tietoteknisiä muutoksia, joten niiden toteuttamiselle olisi varattava riittävä siirtymäaika ja täten esitettävät muutokset astuisivat voimaan vasta 1.4.2023.

3 a § Rikostuomioita ja rikoksia koskevan tiedon käsittely. Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi 3 lukuun uusi 3 a §, jonka 1 momentissa säädettäisiin ilmoitusvelvollisen oikeudesta käsitellä yleisesti saatavilla olevaa asiakkaaseen tai tämän tosiasialliseen edunsaajaan kohdistuvaa rikostuomiota tai rikosta koskevaa tietoa. Säännös mahdollistaisi asiakkaan rikostuomioihin ja rikoksiin liittyvien henkilötietojen tallentamisen ilmoitusvelvollisissa.

Muutos kaventaisi asiakkaan henkilötietojen suojaa sekä perustuslain 10 §:n mukaista yksityiselämän suojaa. EU:n tietosuoja-asetuksen 10 artikla edellyttää, että oikeudesta käsitellä rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyviä henkilötietoja säädetään nimenomaisesti laissa, jollei kyseessä ole viranomaisen suorittama tai viranomaisen valvonnassa tapahtuva käsittely. Ilmoitusvelvollisilla ei ole voimassa olevan lain nojalla oikeutta käsitellä tällaisia henkilötietoja.

Unionin lainsäädäntöön ei sisälly nimenomaista sääntelyä, joka oikeuttaisi käsittelemään ehdotetun kaltaisia adverse media -tietoja. Sen sijaan Euroopan pankkiviranomainen on antanut ohjeistusta, jonka mukaan tällaiset tiedot voivat sisältää olennaista informaatiota asiakkaaseen tai

tosiasialliseen edunsaajaan liittyvistä riskeistä. Ohjeiden noudattamiseksi tällaisten tietojen käsittelyä voidaan pitää perusteltuna ilmoitusvelvollisen toiminnassa.

Ehdotetussa 3 a §:n 1 momentin säännöksessä on rajattu tilanteet, joissa rikostuomiota ja rikoksia koskevia tietoja voitaisiin käsitellä. Rikostuomioita ja rikoksia koskevien henkilötietojen käsittely olisi sallittua vain siinä laajuudessa kuin se olisi välttämätöntä asiakassuhteeseen liittyvien rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riskien arvioimiseksi tai epätavalliseen liiketoimeen liittyvän 3 luvun 4 §:n selonottovelvollisuuden hoitamiseksi. Tietojen käsittely edellyttäisi aina ilmoitusvelvollisen harkintaa siitä, täyttyykö edellytetty välttämättömyysvaatimus. Säännös antaisi ilmoitusvelvolliselle oikeuden käsitellä arkaluonteisia henkilötietoja välttämättömissä tilanteissa, jotta ilmoitusvelvollinen pystyisi asianmukaisesti arvioimaan ja hallinnoimaan riskejä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi.

Pykälän 2 momentissa henkilötietojen käsittelyä 1 momentin mukaisessa tarkoituksessa on rajoitettu siten, että 1 momentissa tarkoitettujen henkilötietojen olisi liityttävä ainoastaan rahanpesuun, terrorismin rahoittamiseen tai siihen rikokseen, jolla rahanpesun kohteena oleva tai terrorismin rahoittamiseen käytettävä omaisuus tai rikoshyöty on saatu tai saataisiin.

Pykälän 3-6 momenteissa säädettäisiin tietosuoja-asetuksen 10 artiklan edellyttämistä asiamukaisista suojatoimista.

Ehdotetun pykälän 3 momentin mukaan ilmoitusvelvollisella olisi oikeus käsitellä 1 momentin mukaista henkilötietoa, jos tieto on peräisin luotettavasta lähteestä ja on paikkansapitävä ja ajantasainen.

Ehdotetun pykälän 4 momentin mukaan ilmoitusvelvollisella olisi oikeus käsitellä 1 momentissa tarkoitettua henkilötietoa, jos sillä olisi käytössään menettelyjä, joiden avulla kyseistä tietoa käsiteltäessä voitaisiin tehdä ero syytteiden, rikostutkinnan, oikeudenkäyntien ja tuomioiden välillä ottaen huomioon oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskeva perusoikeus, puolustautumisoikeus ja syyttömyysolettama.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin nimenomaisena suojatoimenpiteenä vaatimuksesta, että tieto tulee säilyttää erillään asiakasrekisteristä. Tällä varmistettaisiin, että tietoa käsitelisivät vain ne, joilla on tehtävänsä puolesta siihen erityinen tarve. Lisäksi momentissa edellytettäisiin, että tieto on poistettava viimeistään viiden vuoden kuluttua siitä, kun tieto on ensimmäisen kerran rekisteröity.

Pykälän 6 momentissa edellytettäisiin, että erityisiin toimenpiteisiin rekisteröidyn oikeuksien suojaamiseksi sovellettaisiin, mitä tietosuojalain 6 §:n 2 momentissa säädetään. Aineellinen säännös olisi tarpeen, koska tietosuojalain mukaiset suojatoimet eivät muutoin tulisi sovellettavaksi ehdotettavassa henkilötietojen käsittelytilanteessa. Tietosuojalaissa säädetyt suojatoimet ovat esimerkinomainen luettelo ja niitä olisi sovellettava siinä määrin kuin ne ovat ilmoitusvelvollisen toiminnan kannalta tarkoituksenmukaisia. Ilmoitusvelvollisen olisi rekisterinpitäjälle kuuluvan osoittamisvelvollisuuden mukaisesti pystyttävä osoittamaan tietosuojavaltuutetulle, millä tavalla arkaluonteisten henkilötietojen suojasta on tietosuoja-asetuksen edellyttämällä tavalla huolehdittu.

Ehdotuksella ei rajoitettaisi asiakkaan tietosuoja-asetuksen 15 ja 16 artiklan mukaista oikeutta saada pääsy tietoihin ja tietojen oikaisemiseen.

8 §. Yksinkertaistettu asiakkaan tuntemisvelvollisuus. Pykälän 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi viittaus lain 2 luvun 3 §:ssä säädettyyn ilmoitusvelvollisen riskiarvioon ja tällä tavoin selkeyttää säännöstä. Kyseinen ilmoitusvelvollisen riskiarvio kattaa koko ilmoitusvelvollisen toiminnan. Tätä riskiarviota päivitetään säännöllisesti, mutta siinä ei pääsääntöisesti oteta kantaa yksittäisiin asiakastapauksiin, vaan niihin liittyviä riskejä arvioidaan muilla tavoin. Näin ollen voimassa olevan lain mukaisen säännöksen perusteella on epäselvää, kuinka ilmoitusvelvollisen riskiarvion perusteella voitaisiin suoraan arvioida, onko yksittäinen asiakas matalan riskin asiakas vai ei.

10 §. Tehostettu asiakkaan tuntemisvelvollisuus. Rahanpesulain 3 luvun tehostettua asiakkaan tuntemisvelvollisuutta koskevaan 10 §:n 1 momenttiin ehdotetaan muutosta, jonka johdosta viittaus asiakassuhteisiin ja yksittäisiin liiketoimiin poistettaisiin ja momenttia muutettaisiin siten, että ilmoitusvelvollisen on sovellettava tehostettua menettelyä asiakkaan tuntemiseksi 11–13 a §:ssä kuvatuissa tapauksissa sekä jos ilmoitusvelvollinen arvioi riskiarvion perusteella, että tapaukseen liittyy tavanomaista suurempi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski taikka jos asiakkaalla tai liiketoimella on liittymäkohta valtioon, jonka rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämis- ja selvittelyjärjestelmä muodostaa Euroopan komission arvion mukaan merkittävän riskin EU:n sisämarkkinalle tai ei täytä kansainvälisiä velvoitteita.

Tapauksilla tarkoitettaisiin asiakassuhteiden ja yksittäisten liiketoimien lisäksi esimerkiksi ETA-alueelle sijoittautuneiden luotto- ja rahoituslaitosten kanssa solmittavia kirjeenvaihtajasuhteita. Muutoksen johdosta ilmoitusvelvollinen voisi riskiarvion perusteella arvioida, että myös ETA-alueelle sijoittuneeseen kirjeenvaihtajapankkiin liittyy tavanomaista suurempi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski.

Ehdotetulla muutoksella on tarkoitus saattaa säännös vastaamaan paremmin rahanpesudirektiivin 18 artiklaa.

13 §. Poliittisesti vaikutusvaltaiseen henkilöön liittyvä tehostettu tuntemisvelvollisuus. Pykälän 3 ja 4 momenttia ehdotetaan muutettavaksi komission osoittaman neljännen rahanpesudirektiivin täytäntöönpanon puutteen johdosta. Ilmoitusvelvollisen ei muutoksen jälkeen tarvitsi soveltaa asiakkaaseen nykyisen rahanpesulain 3 luvun 13 §:n 3 momentissa määriteltyjä tehostettuja tuntemistoimia automaattisesti, kun henkilö on lakannut toimimasta merkittävässä julkisessa tehtävässä. Neljännen rahanpesudirektiivin 22 artiklaa vastaava vaatimus entiseen poliittisesti vaikutusvaltaiseen henkilöön liittyvän jatkuvan riskin huomioon ottamisesta ja riskialttiuteen perustuvista toimenpiteistä lisättäisiin 13 §:n 4 momenttiin. Ehdotetun muutoksen johdosta ilmoitusvelvollisen tulisi ryhtyä soveltamaan asiakkaaseen asianmukaisia riskiperusteiseen arviointiin perustuvia toimenpiteitä heti sen jälkeen, kun henkilö ei enää toimi merkittävässä julkisessa tehtävässä. Toimenpiteitä olisi sovellettava siihen asti, kunnes kyseiseen henkilöön ei enää katsottaisi liittyvän poliittisesti vaikutusvaltaiselle henkilölle ominaista riskiä. Jatkuva riski olisi otettava huomioon vähintään 12 kuukauden ajan. Vaatimus kohdistuisi ainoastaan siihen henkilöön, joka on itse ollut poliittisesti vaikutusvaltainen.

Koska poliittisesti vaikutusvaltaisia henkilöitä ja heidän perheenjäseniään ja yhtiökumppaneita koskevien tietojen päivitykset on tehtävä manuaalisesti, ilmoitusvelvollisille varattaisiin riittävä siirtymäaika ja ehdotettu muutos astuisi voimaan 1.4.2023.

16 §. Varojen jäädyttämiseen liittyvä asiakkaan tunteminen. Rahanpesulain 3 lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 16 §, jossa säädettäisiin ilmoitusvelvollisen velvollisuudesta huomioida asiakkaan tuntemista koskevissa menettelyissään EU:n pakoteasetuksiin sisältyvät velvoitteet nimettyjen tahojen varojen jäädyttämiseksi ja kiellot luovuttaa näille varoja sekä myös jäädyttämislain mukaiset jäädyttämispäätökset. Pykälällä säädettäisiin FATF:n suositusten 6, 7, 27 ja 28 edellyttämällä tavalla ilmoitusvelvollisten velvoitteesta järjestää menettelytapansa pakotteiden noudattamisen varmistamiseksi.

Pykälän 1 momentin mukaan ilmoitusvelvollisen olisi aina asiakassuhdetta perustettaessa ja asiakassuhteen jatkuvassa seurannassa sekä ennen kuin yksittäinen liiketoimi suoritetaan varmistettava, onko kyse varojen jäädyttämisen kohteena olevasta henkilöstä. Pykälässä tarkoitettua asiakkaan tuntemista koskevista edellytyksistä ei voitaisi poiketa 8 §:n piiriin kuuluvissa asiakkaan yksinkertaistetun tuntemisvelvollisuuden tilanteissa. Pykälän 2 momentin mukaan, mikäli ilmoitusvelvollinen toteaa asiakassuhteen jatkuvassa seurannassa asiakkaansa olevan luovuttamiskiellon tai jäädyttämisvelvoitteen kohteena, on asiakassuhteeseen tapauksesta riippuen sovellettava asianomaisen EU:n pakoteasetuksen tai jäädyttämislain mukaisia velvoitteita. Ilmoitusvelvollisen on näissä tapauksissa jäädytettävä asiakkaan varat ja toimitettava tiedot ulosottolaitokselle pakotelain 2 b §:n 3 momentissa ja jäädyttämislain 14 §:ssä säädetyllä tavalla.

7 luku Valvonta

3 §. Tarkastusoikeus. Pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti, jonka johdosta voimassa olevan lain 2–5 momentit siirtyvät 3–6 momenteiksi. Uudessa 2 momentissa säädettäisiin valvontaviranomaisen ja asianajajayhdistyksen oikeudesta rahanpesulain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamiseksi suorittaa tarkastus myös etäyhteyksien avulla tietoturvallista menettelyä käyttäen taikka valvontaviranomaisen tai asianajajayhdistyksen osoittamassa muussa paikassa kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa. Muutoksen johdosta valvontaviranomainen ja asianajajayhdistys voisivat tehdä ilmoitusvelvollisiin kohdistuvia muita kuin 7 luvun 3 §:n 3 momentin mukaisia tarkastuksia kolmella eri tavalla. Muutosehdotuksella pyritään vastaamaan FATF:n Suomen maa-arviointiraportissa esille tuotuun puutteeseen, että Suomen lainsäädännön mukaan ilmoitusvelvollisen pysyväisluonteiseen asumiseen tarkoitetuissa tiloissa ei voida suorittaa rutiininomaisia tarkastuksia.

Valvontaviranomainen ja asianajajayhdistys voisivat jo voimassa olevan lain mukaisesti tehdä 1 momentissa tarkoitetun tarkastuksen ilmoitusvelvollisen muussa toimipaikassa kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa. Ehdotetulla muutoksella ei olisi vaikutusta voimassa olevan lain 1 momentin mukaiseen tarkastukseen. Muutoksen myötä valvontaviranomainen ja asianajajayhdistys voisivat vaihtoehtoisesti suorittaa tarkastuksen etäyhteyksien avulla tietotur-

vallista menettelyä käyttäen. Kolmas vaihtoehto olisi toteuttaa tarkastus jossakin muussa valvontaviranomaisen tai asianajajayhdistyksen osoittamassa fyysisessä paikassa kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyssä tilassa.

Muutosehdotuksella pyritään varmistamaan, että kaikki ilmoitusvelvolliset olisivat muiden kuin voimassa olevan lain 7 luvun 3 §:n 3 momentin mukaisten tarkastusten piirissä riippumatta siitä, missä ilmoitusvelvollinen tai sen edustaja fyysisesti sijaitsee. Muutoksella mahdollisesta myös ilmoitusvelvollisten yhdenvertainen kohtelu.

Etäyhteyksien avulla toteuttavalla tarkastuksella tarkoitettaisiin tarkastusta, jossa ilmoitusvelvollisen edustajaa, sen palveluksessa oleva henkilöä tai muuta asianosaista voidaan kuulla henkilön fyysisesti läsnä olematta käyttäen valvontaviranomaisen tai asianajajayhdistyksen tarjoamaa tietoturvallista videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa, jossa tarkastukseen osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään. Videoyhteyttä ei kuitenkaan tulisi käyttää fyysisen tilan kuvaamiseen. Lisäksi valvontaviranomaiselle ja asianajajayhdistykselle luotaisiin etäyhteyksien avulla näkymä niihin ilmoitusvelvollisen järjestelmiin, joihin tarkastuksessa on tarpeen päästä.

Ehdotetut tarkastukset tulisivat kyseeseen esimerkiksi silloin, jos ilmoitusvelvollisella ei ole fyysistä toimipaikkaa tai jos ilmoitusvelvollinen työskentelee pääasiassa pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa. Etäyhteyksien avulla toteutettava tarkastus olisi mahdollista myös esimerkiksi epidemiatilanteissa, joissa ihmisten välistä fyysistä kanssakäymistä tulee rajoittaa. Ehdotuksen mukaisesti nykyisestä poiketen myös patentti- ja rekisterihallitus ja asianajajayhdistys pystyisivät ulottamaan tarkastusoikeutensa sellaisiin ilmoitusvelvollisiin, jotka toimivat pelkästään pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa.

Ehdotetulla muutoksella on merkitystä perustuslain 10 §:n mukaiseen yksityiselämän suojaan. Perustuslakivaliokunta on nykyisen rahanpesulain säätämiseen johtaneesta hallituksen esityksestä (HE 228/2016 vp) antamassaan lausunnossa (PeVL 2/2017 vp, s. 2 – 3) arvioinut nykyistä rahanpesulain 7 luvun 3 §:n sääntelyä. Perustuslakivaliokunta ei ole antanut aiemmin antanut lausuntoa etäyhteyksien avulla suoritettavasta tarkastuksesta ja sen suhteesta yksityiselämän suojaan ja kotirauhaan. Ehdotettu 2 momentti ei kuitenkaan sisältäisi kotirauhan piiriin ulottuvia toimenpiteitä, eikä tarkastuksilla siten puututtaisi yksityiselämän suojaan tai kotirauhaan. Ehdotettu 2 momentti ei oikeuttaisi valvontaviranomaista tai asianajajayhdistystä tarkastamaan kotirauhan piiriin kuuluvaa tilaa eikä yksityiselämän suojaan kuuluvaa materiaalia. Näin ollen kotirauhan suojan ydinalueen koskemattomuus ei vaarantuisi.

Etäyhteyksien avulla toteutettavan tarkastuksen yhteydessä merkityksellistä on myös perustuslain 21 §:n mukainen ilmoitusvelvollisen oikeusturva. Tarkastuksen näkökulmasta kyseeseen tulisivat lähinnä läpinäkyvyys sekä tarkastuksen perusteella määrättävien sanktioiden oikeellisuus. Teknologia mahdollistaa etäyhteyksien avulla toteutetun tarkastuksen nauhoittamisen kokonaisuudessaan, jolloin läpinäkyvyys- ja oikeellisuuskysymykset voitaisiin jälkikäteen ottaa tarkastelun kohteeksi. Oikeusturvan näkökulmasta merkityksellistä on myös ilmoitusvelvollisen itsekriminointisuoja tarkastustilanteessa. Etäyhteyksin toteutettava tarkastus ei kuitenkaan antaisi valvontaviranomaiselle tai asianajajayhdistykselle yhtään laajempaa tarkastusoikeutta kuin

7 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tarkastuksessa. Tarkoituksena ei olisi, että valvontaviranomaiselle tai asianajajayhdistykselle mahdollistettaisiin itsenäinen pääsy ilmoitusvelvollisen tietojärjestelmiin, vaan tarkastusmateriaalin esittäminen edellyttäisi ilmoitusvelvollisen omaa myötävaikutusta.

Hallintolain 39 §:n vaatimukset olisi otettava huomioon myös 2 momentin mukaisten tarkastusten yhteydessä.

8 luku Hallinnolliset seuraamukset

1 §. Rikemaksu. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 9 c kohta valvontaviranomaisen mahdollisuudesta määrätä rikemaksu ilmoitusvelvolliselle, joka laiminlyö tai rikkoo 3 luvun 16 §:ssä tarkoitetun velvoitteen tuntea asiakas varojen jäädyttämiseen liittyen. Säännöksellä täytettäisiin FATF:n suositusten 27 ja 28 vaatimukset valvojien pakotteisiin liittyvien valvontavaltuuksien osalta. Mahdollisuus määrätä rikemaksu kattaisi laiminlyönnit ja rikkomukset asiakkaan tuntemista koskevissa menettelyissä asiakassuhdetta perustettaessa, asiakassuhteen jatkuvassa seurannassa sekä ennen yksittäisen liiketoimen toteuttamista.

Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että oikeushenkilölle määrättävän rikemaksun alaraja alennettaisiin nykyisestä 5 000 eurosta 1 000 euroon. Oikeushenkilölle määrättävä rikemaksu on vähintään 1 000 euroa ja enintään 100 000 euroa. Nykyinen 5 000 euron alarajan on arvioitu olevan liian korkea. Valvontaviranomainen ei voi määrätä nykyistä 5 000 euron rikemaksua sellaisille ilmoitusvelvollisille, joiden liikevaihto on hyvin vähäistä, jos rikemaksun määrääminen olisi kohtuutonta. Ehdotettu alarajan laskeminen alentaisi kynnystä rikemaksun määräämiseen niissä tilanteissa, joissa ilmoitusvelvollinen rikkoo tai laiminlyö rahanpesulain mukaisia velvoitteita.

3 §. Seuraamusmaksu. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 9 c kohta valvontaviranomaisen mahdollisuudesta määrätä seuraamusmaksu ilmoitusvelvolliselle, joka laiminlyö tai rikkoo 3 luvun 16 §:ssä tarkoitetun velvoitteen tuntea asiakas asiakasvarojen jäädyttämiseen liittyen. Säännöksellä täytettäisiin FATF:n suositusten 27 ja 28 vaatimukset valvojien pakotteisiin liittyvien valvontavaltuuksien osalta. Mahdollisuus määrätä seuraamusmaksu kattaisi laiminlyönnit ja rikkomukset asiakkaan tuntemista koskevissa menettelyissä asiakassuhdetta perustettaessa, asiakassuhteen jatkuvassa seurannassa sekä ennen yksittäisen liiketoimen toteuttamista.

9 luku Erinäiset säännökset

3 b §. Tietojen toimittaminen Euroopan pankkiviranomaiselle. Lain 9 lukuun lisättäisiin uusi 3 b §, jonka mukaan Finanssivalvonnan ja Etelä-Suomen aluehallintoviraston olisi toimitettava Euroopan pankkiviranomaiselle tiedot, joita se tarvitsee neljännen rahanpesudirektiivin mukaisen tehtäviensä hoitamiseen. Säännös lisättäisiin neljännen rahanpesudirektiivin täytäntöönpa-

nossa havaitun puutteen johdosta. Voimassa oleva laki ei sisällä direktiivin 50 artiklan velvoitetta, jonka mukaan toimivaltaisten viranomaisten on toimitettava Euroopan pankkiviranomaiselle kaikki tiedot, joita se tarvitsee direktiivin mukaisten tehtäviensä hoitamiseen.

5 §. Eräitä viranomaisia koskeva yleinen huolehtimisvelvoite. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että Rikosseuraamuslaitos lisättäisiin säännöksessä tarkoitetuksi huolehtimisvelvolliseksi viranomaiseksi. Muutos tarkoittaisi, että Rikosseuraamuslaitoksen tulisi huolehtia siitä, että sen toiminnassa kiinnitetään huomiota rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen ja paljastamiseen sekä sen tehtävien hoidon yhteydessä ilmi tulleiden epäilyttävien liiketoimien ilmoittamiseen rahanpesun selvittelykeskukselle.

Säännöksessä mainitulla huomion kiinnittämisellä tarkoitetaan sitä, että huolehtimisvelvoitteen alaiset viranomaiset omassa toiminnassaan osaavat kiinnittää huomiota poikkeuksellisiin ja epätavallisiin tapahtumiin siten, ettei niiden omalla toiminnalla edistetä rikollista toimintaa tai syyllistytä esimerkiksi tuottamukselliseen rahanpesuun. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että huolehtimisvelvoitteen alaisilla viranomaisilla olisi uusi tehtävä etsiä rahanpesutapauksia tai rikollista toimintaa. Huolehtimisvelvoitteen täyttämiseksi Rikosseuraamuslaitoksen ei tarvitsisi arvioida sitä, täyttääkö viranomaisen tietoon tullut epäilyttävä liiketoimi tai määrätyn henkilön toiminta rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen tunnusmerkistön.

Muutos ei tekisi Rikosseuraamuslaitoksesta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä tai rikostorjunnassa toimivaltaista viranomaista, eikä kyse olisi rahanpesulaissa tarkoitettua ilmoitusvelvollisuudesta. Muutos ei siis lisäisi Rikosseuraamuslaitoksen toimivaltuuksia. Säännös antaa siinä mainitulle viranomaiselle oikeuden luovuttaa rahanpesun selvityskeskuselle vain sellaisia tietoja, jotka ovat tulleet viranomaisen haltuun muualla laissa säädettyjen tiedonsaantioikeuksien nojalla. Pykälässä säädetty huolehtimisvelvoite ei itsessään ole tiedonsaantiin oikeuttava säännös.

2. lakiehdotus: laki Finanssivalvonnasta annetun lain 3 ja 20 b §:n muuttamisesta

3 §. Tehtävät. Pykälän 2 momentin 5 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että säännöksessä viitattaisiin voimassa olevan rahanpesulain nimen mukaisesti säännöksiin ja määräyksiin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä. Samassa yhteydessä pykälän 2 momentin 5 kohtaa ehdotetaan täydennettäväksi siten, että Finanssivalvonnan tehtävänä olisi myös sen valvominen, että finanssimarkkinoilla toimivat noudattavat EU:n pakoteasetuksia ja jäädyttämislain nojalla annettuja päätöksiä. Muutosehdotus on yhteydessä ehdotettuun rahanpesulain 3 luvun 16 §:ään varojen jäädyttämiseen liittyvästä asiakkaan tuntemisvelvoitteesta ja sillä saatettaisiin osaksi Finanssivalvonnan tehtäviä ehdotetun säännöksen velvoitteet Finanssivalvonnan valvottavien osalta.

20 b §. Oikeus saada tietoja viranomaisilta ja julkista tehtävää hoitavalta. Finanssivalvonnasta annetun lain 20 b §:ää ehdotetaan täydennettäväksi siten, että Finanssivalvonnalla olisi oikeus saada lain 20 b §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettut tiedot, jos ne ovat tarpeen EU:n rajoitettavien toimenpiteitä ja varojen jäädyttämistä koskevien säännösten ja määräysten noudatta-

miseksi. Pykälän 1 momentissa tarkoitetuissa tiedoissa on kyse muun finanssimarkkinoilla toimivan ja muun henkilön, jota Finanssivalvonta 3 §:n mukaisten tehtäviensä nojalla valvoo, veroihin, lakisääteisiin eläke-, tapaturma- ja työttömyysvakuutusmaksuihin sekä Tullin perimiin maksuihin liittyvien rekisteröitymis-, ilmoitus- ja maksuvelvollisuuksien hoitamisesta, toiminnasta ja taloudesta sekä kytkennöistä. Pykälän 2 momentin mukaan, jos valvottava tai muu finanssimarkkinoilla toimiva taikka muu henkilö on oikeushenkilö, Finanssivalvonnalla on oikeus saada tiedot oikeushenkilön lisäksi toimitusjohtajasta, hänen sijaisestaan, hallituksen jäsenestä ja varajäsenestä, hallintoneuvoston ja siihen rinnastettavan toimielimen jäsenestä ja varajäsenestä, vastuunalaisesta yhtiömiehestä, muusta ylimpään johtoon kuuluvasta sekä siitä, jolla on suoraan tai välillisesti vähintään kymmenesosa osakeyhtiön osakkeista tai osakkeiden tuottamasta äänivallasta taikka vastaava omistus- tai määräämisvalta, jos kyseessä on muu yhteisö kuin osakeyhtiö. Edelleen Finanssivalvonnalla on lisäksi oikeus saada tiedot edellä tarkoitettuihin henkilöihin välittömästi tai välillisesti kytkeytyvistä yritys- ja yhteisötietolain (244/2001) 3 §:ssä tarkoitetuista rekisteröitävistä yrityksistä ja yhteisöistä.

Lopuksi

Valtiovarainministeriö haluaa kiinnittää talousvaliokunnan huomion siihen, että hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksen mukaisesta rahanpesulain 3 luvun 8 pykälän 1 momenttia koskevasta lakiehdotuksesta (s. 83) ja liitteenä olevista rinnakkaisteksteistä (s. 94) virheellisesti puuttuu kokonaan seuraava voimassa olevan lain mukainen lainkohta: *"Ilmoitusvelvollinen ei saa noudattaa yksinkertaistettua asiakkaan tuntemismenettelyä, jos ilmoitusvelvollinen havaitsee poikkeuksellisia tai epäilyttäviä liiketoimia."* Tarkoituksena ei ole ollut ehdottaa kyseistä lainkohtaa poistettavaksi. Lisäksi tarkoitus olisi yhtenäistää rahanpesulain käsitteistöä muuttamalla käsitteet "poikkeuksellinen", "epätavanomainen" ja "tavanomaisesta poikkeava" käsitteeksi "epätavallinen", kuten hallituksen esityksen perusteluissa todetaan. Täten kyseisessä lainkohdassa tulisi korvata sana "poikkeuksellisia" sanalla "epätavallisia". Näin ollen valtiovarainministeriö ehdottaa 3 luvun 8 §:n 1 momentin säännöstä muutettavaksi seuraavasti:

8 §

Yksinkertaistettu asiakkaan tuntemisvelvollisuus

Ilmoitusvelvollinen saa 2, 3, 4 ja 6 §:ää sovellettaessa noudattaa yksinkertaistettua menettelyä asiakkaan tuntemiseksi, jos ilmoitusvelvollinen riskiarvion perusteella arvioi, että asiakassuhteeseen tai yksittäiseen liiketoimeen liittyy vähäinen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski. Ilmoitusvelvollisen on kuitenkin seurattava asiakassuhdetta 4 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla epätavallisten tai epäilyttävien liiketoimien havaitsemiseksi. Ilmoitusvelvollinen ei saa noudattaa yksinkertaistettua asiakkaan tuntemismenettelyä, jos ilmoitusvelvollinen havaitsee epätavallisia tai epäilyttäviä liiketoimia.

Lisäksi valtiovarainministeriö haluaa saattaa talousvaliokunnan tietoon, että osa työryhmän käsiteltävänä olevista asioista oli sellaisia, että työryhmä piti perusteltuna odottaa komission ra-

hanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskevia lainsäädäntöehdotuksia, jotka komission oli tarkoitus antaa jo alkuvuonna 2021, mutta joiden antaminen lykkääntyi 20.7.2021 saakka. Tämän vuoksi näiden työryhmän mandaattiin kuuluvien asioiden käsittely päätettiin työryhmässä, eivätkä ne siten sisälly tähän esitykseen. Työryhmässä käsiteltiin myös ehdotuksia, joiden osalta ei nähty tarvetta lainmuutokselle tai mahdollisuutta toteuttaa tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Myös näiden ehdotusten käsittely päätettiin työryhmässä. Työryhmässä tehtiin myös alustavia selvityksiä sellaisista lainmuutostarpeista, joiden jatkovalmistelua ei ollut mahdollista toteuttaa työryhmän toimikauden aikana, eikä näitä koskevia ehdotuksia ole sisällytetty hallituksen esitykseen. Näihin muutostarpeisiin palataan mahdollisuuksien mukaan valtiovarainministeriön seuraavissa lakihankkeissa.